

SOCIOLOGIE ROMÂNESCĂ

DIRECTOR: D. GUSTI

ANUL II, Nr. 5-6

MAI-IUNIE 1937

Cu o adnotare , la sfârșitul documentului,
semnată de Sanda Golopenția, 1999

CONTRIBUȚIA ȘTIINȚELOR SOCIALE LA CONDUCEREA POLITICII EXTERNE

Cercetările concrete ale științelor sociale au rostul să documenteze hotărârile celor ce conduc națiunea. Ca atare, ele trebuiesc întreprinse în perspectiva acțiunii de conducere a națiunii. Trebuie să poarte asupra problemelor ce li se pun conducătorilor națiunii.

Sarcinile, de care trebuie să se achite aceștia, sunt însă două. Conducătorii politici au să-i dea națiunii, în fiecare etapă a evoluției ei, organizarea cea mai bună cu putință și s'o păstreze, odată ce au înfăptuit-o. Și au să apere independența națiunii, adică dreptul ei de a-și da, nestânjenită de statele celorlalte națiuni, această organizare. Au să conducă adecă, spre a folosi termenii familiari, *politica internă* și *politica externă* a națiunii.

Cercetările concrete ale științelor sociale trebuiesc, dar, să năzuiască să înlesnească politica internă și politica externă a națiunii.

Cercetătorii, care studiază situația demografică, economică, socială, culturală a unor sate, a unor orașe sau a tuturor satelor și a tuturor orașelor, a unor păături sociale sau a tuturor păturilor sociale ale națiunii proprii, fac cu puțința o mai bună organizare internă a națiunii. Monografiile și anchetele, consacrate unor subunități ale națiunii proprii sau întregii unități a națiunii proprii reprezintă contribuția cercetărilor concrete ale științelor sociale la conducerea politicii interne a națiunii proprii.

Care este contribuția cercetărilor concrete ale științelor sociale la conducerea politicii externe a națiunii proprii? Aceasta e întrebarea a cărei răspuns am vrea să-l conturăm în analiza de față.

Națiunea nu se confundă cu unitatea net conturată cuprinsă între granițele Statului ei. Orice națiune se prelungește dincolo de granițele organizației ei politice. Are uneori grupuri însemnate de *consângeni în Statele vecine*, dincolo de aceste granițe. Și are totdeauna mai mulți sau mai puțini *cetățeni așezați, statornic sau pentru timp limitat, în „străinătate“*, care și agonisesc acolo traiul.

Fiecare din aceste prelungiri sporește puterea și posibilitățile de afirmare în lume ale unei națiuni.

Grupurile de consângeni de peste granițele Statului pot deveni meterezele acestor granițe, dacă sunt așezate lângă ele și termenul de legătură cu națiunea străină care le adăpostește, în caz că sunt mai depărtate. Să ne amintim numai avantajul însemnat, pe care-l constituie pentru Germania, deoparte, regiunea populată cu Germani dela marginea de Miază-Noapte a Cehoslovaciei, de alta, faptul că are în fiecare Stat din Sud-Estul Europei insule de populație germană.

Cetățenii care și agonisesc traiul în străinătate, înmulțesc posibilitățile de trai ale națiunii, câștigându-i spații suplimentare pe teritoriu străin. Italienii așezați pretutindeni în lume, care-și puteau trimete în patrie agoniselile, nestânjeniți până de curând, măriseră cu mult teritoriul din care se hrănea și-și trăgea puterea națiunea lor. Și în caz că își părăsesc cetățenia, emigranții pot folosi națiunii lor, dacă se grupează și-i cultivă amintirea, servindu-i ca mijlocitor cu națiunea căreia i s'au alipit. Românii deveniți cetățeni ai Statelor-Unite, au început să joace acest rol.

O informație cât se poate de amănunțită despre grupurile de consângeni de peste hotare, despre cetățenii răspândiți în străinătate și despre consângenii care au primit cetățenia unui alt Stat poate fi de mare utilitate pentru cei ce conduc națiunea. Cu ajutorul ei, virtualitățile politice care zac în aceste prelungiri ale națiunii peste hotarele Statului ei, pot fi actualizate și puse în serviciul întăririi Statului.

Statul unei națiuni, adică libertatea ei de a se conduce pe sine însăși prin conducătorii, pe care și-i dă, pe un anume teritoriu, nu este ceva dat prin firea lucrurilor. Recunoașterea acestei libertăți, care desăvârșește de abea existența națiunii, trebuie cucerită dela Statele unor națiuni străine și odată cucerită, impusă fără încetare împotriva încercărilor acestor state de a o suprima sau micșora. Existența politică a națiunii atârnă deci fără încetare și de un număr de State străine. Aceste State constituiesc ceea ce Profesorul Antipa numește *mediul politic al poporului*.¹⁾

Care sunt Statele străine care constituiesc mediul politic al unei națiuni ?

E ușor de văzut, că în viața unei națiuni pot interveni, întâi de toate, națiunile a căror teritoriu se găsește în prelungirea teritoriului ei propriu: *Statele vecine*. Dintre vecini se recrutează atât dușmanii cei mai înverșunați, cât și aliații cei mai apropiați ai unei națiuni. Căci continuitatea teritoriului invită pe atât la anexiuni, pe cât ușurează acțiunile comune. Destinul națiunilor se împlinește de cele mai deseori prin vecinii lor, în folosul sau în paguba acestora.

Națiunile, care stăpânesc coasta vreunei mări, devin oarecum vecine, datorită ușurințelor comunicației, cu toate națiunile așezate pe coasta aceleiași mări, și chiar, într'o oarecare măsură, potrivit frecvenței comunicațiilor cu ele, chiar și cu Statele așezate pe coasta altor mări și a oceanelor.

În viața unei națiuni mai intervin pe lângă vecini și câteva națiuni, care, datorită forței lor, sunt oarecum omniprezente și în situația de vecine ale tuturor națiunilor, chiar și a celor, cu care nu se hotârnicesc. Aceste națiuni, care constituiesc un fel de „aristocrație în lumea statelor“ (Kjellén) sunt *Marile Puteri*. În timp de pace, diplomația lor e efectiv prezentă pretutindeni, iar, în timp de războiu, armata, flota și aviația lor.

Prin vecini și Marile Puteri, fiecare națiune e în contact cu aproape întreg restul Statelor de pe glob. Căci fiecare vecin e în funcțiune de vecinii săi, iar aceștia de vecinii lor și așa până la ultimul cerc de state. Iar fiecare Mare Putere e în funcțiune, cum am spus, de toate Statele și cu atât mai mult de toate celelalte Mari Puteri.

Este util pentru conducătorii unei națiuni să fie informați asupra tuturor Statelor; e însă neapărat necesar să fie cât se poate de bine informați asupra vecinilor ei și asupra Marilor Puteri.

Cu cât va fi mai bine informată asupra structurii lor și a proceselor care prefac această structură, cu atât va putea evita mai bine stânjenirea acțiunii ei de organizare internă prin intervenții externe.

Putem răspunde, dar, la întrebarea pusă mai sus. Cercetările concrete ale științelor sociale pot contribui la conducerea politicii externe a națiunii proprii, informând asupra conaționalilor de peste hotare și asupra Statelor și a Marilor Puteri, cu care e în raporturi statul națiunii proprii.

¹⁾ Problemele evoluției poporului român, București, 1919, pag. 29, 159, 367 urm.

Cei ce conduc politica externă a unei națiuni sunt informați asupra conaționalilor de peste graniță și asupra Statelor, care formează mediul politic al Statului ei, prin *rapoartele agenților diplomatici permanenți*, pe care îi întrețin în aproape toate celelalte State și de *presă*.

Cercetările concrete ale științelor sociale, consacrate aceluiaș realități nu pot avea decât menirea de a întregi și de a adânci informația obținută, prin rapoartele diplomatice și prin *presă*.

Rapoartele diplomatice și presa urmăresc zi de zi viața și prefacerile grupurilor de conaționali de peste graniță și a națiunilor străine. Ele nu pot răzbi decât arareori dincolo de prefacerile în curs, spre a desprinde trăsăturile constante și a însuma prefacerile săvârșite. Îndeplinirea acestei operații ar trebui luată asupra lor de oamenii de știință, care cercetează realitatea socială și vor să contribuie la o mai bună conducere a politicii externe a națiunii din care fac parte.

Cercetările concrete ale științelor sociale pot realiza deci două lucruri, cu privire la problemele externe ale națiunii. Pot să *descrie grupurile de conaționali de peste granițe și statele străine ca unități sociale*, să le vădească adecă structura relativ permanentă. Și pot să coreleze diferitele simptome ale prefacerilor dinlăuntru grupurilor de conaționali de peste granițe și a Statelor străine. *Să vădească procesele, care transformă aceste unități*.

Amândouă aceste operațiuni sunt necesare.

Semnificația deplină a știrilor despre prefacerile curente ale acestor grupuri și State devine, vizibilă de abea când sunt raportate la un tablou al structurii lor relativ permanente și când s'a evidențiat legătura, ce le unește. Lipsiți de un atare tablou, conducătorii politicii externe nu pot să reacționeze în mod util la ele.

Metoda de folosit pentru a înfăptui aceste operațiuni nu poate fi decât o adaptare la problemele externe a metodelor în genere ale cercetării unităților și a proceselor sociale, evidențiate de Profesorul Gusti. Spre a lămuri structura unui grup de conaționali de peste graniță ori a unui Stat străin, vom trebui să stabilim, așa cum facem în cazul oricărei unități sociale, manifestările și condiționările ei. Vom trebui să stabilim adecă starea actuală a grupului de conaționali de peste hotare sau a Statului respectiv: manifestările lui culturale și economice, reglementarea lor juridică și chipul cum e condus și condițiile cosmice, biologice, psihice și istorice, cărora li se datorește această stare și care pot transforma starea lui actuală.

În cazul acestor probleme externe, vom trebui să analizăm condiționarea în plus a mediului politic, să studiem adecă, în cazul grupului de conaționali de peste graniță, națiunea străină cu care conviețuiește, iar, în cazul unui Stat străin, vecinii lui și Marile Puteri care determină în mai mare măsură existența lui. Procesele, care transformă structura unui grup de conaționali de peste granițe sau a unui Stat străin, pot fi stabilite prin compararea structurii lor din două momente în deajuns de depărtate ale existenței lor.

Indicații valoroase despre modul cum poate fi stabilit potențialul politic dela un anume moment al unui Stat, oferă sistemul de „politică empirică“ al fostului profesor de științe de Stat dela Uppsala, Kjellén³⁾. Fiind rezultatele principiale ale unor excelente monografii politice asupra Suediei¹⁾ și asupra Marilor Puteri⁴⁾, aceste indicații sunt îndeajuns confirmate. Spre a stabili potențialul politic dela un anume moment al unei națiuni trebuiesc corelate, constata Kjellén, însușirile de ordin politic ale teritoriului, mișcarea populației, starea ei economică și starea socială și autoritatea guvernului⁵⁾.

¹⁾ Der Staat als Lebensform. Konturen zu einer empirischen Staatslehre 1916, traducere germană Leipzig 1917. Grundriss zu einem System der Politik 1920. traducere germană Leipzig 1920.

²⁾ Schweden. Eine politische Monographie 1917, trad. germană: München, 1917.

³⁾ Die Grossmächte, 1905 trad. germană: Leipzig, 191. Die Grossmächte und die Weltkrisis, 1919, traducere germană: Leipzig 1920.

⁴⁾ Kjellén a numit fiecare din aceste momente cu un termen grec. Termenul geopolitică, atât de întrebunțat în timpul din urmă își are origina în terminologia lui Kjellén, Pe când însă la el geopolitică însemna studiul însușirilor de ordin politic ale teritoriului, la elevii săi germani. conduși de generalul Haushofer, care l-au popularizat, el denumește studiul tuturor acestor elemente.

Să deducem acum directivele pentru cercetările concrete ale științelor sociale românești în vederea cărora au fost întreprinse aceste analize teoretice de caracter general.

Până acum cercetările concrete ale științelor sociale românești sunt concentrate asupra problemelor părții din națiunea română, care trăește în cadrul Statului român. Cercetările monografice asupra satelor, inițiate de Profesorul Gusti, cercetările asupra stării sanitare și a mișcării populației Statului Român, întreprinse de Institutul Central Statistic, cercetările asupra economiei de caracter capitalist dinăuntrul Statului românesc ale Institutului de Conjunctură și ale Institutului economic românesc și ale mai multor altor institute pun la dispoziția conducătorilor politicii noastre interne indicații numeroase și utile.

Cercetări asupra grupurilor de Români de peste granițe și asupra statelor și a Marilor Puteri, care constituiesc mediul politic al Statului Românesc, n'au fost întreprinse, în schimb, aproape de loc.

Lipsa unei preocupări constante și susținute de grupurile de Români de peste graniță, de Românii așezați pentru comerț în țările străine și de Românii deveniți cetățeni străini, se datorește, de sigur, și sărăciei fără seamăn a informației noastre asupra acestor Români. Poate că și politica externă a Statului nostru ar fi fost mai rodnică, dacă dispuneam de o cât de modestă cercetare și literatură informativă asupra Statelor, cu care suntem în relații permanente. Nu vizăm atât ajutorul direct, pe care l-ar fi putut da rezultatele acestor cercetări celor ce conduc efectiv politica externă a României, când spunem aceasta. Știm că intuiția și îndrăzneala conducătorului politic nu poate fi înlocuită cu totul, nici chiar prin aparatul de informație cel mai perspicace și cel mai minuțios. Vizăm, mai mult, ajutorul indirect considerabil, de care le-ar fi putut fi conducătorilor politicii externe românești existența păturii interesate de situația Românilor de dincolo de granițele țării și din lume și de situația Statelor și a Marilor Puteri, cu care suntem în relații, pe care ar fi format-o aceste cercetări printre intelectualii noștri. În loc de a sta indiferentă față de problemele externe ale națiunii și la îndemâna unor sugestii, adeseori puțin preocupate de dănuirea Statului Românesc, îngreundu-le acțiunea, opinia noastră publică putea s'o sprijine.

Sociologii, economiștii, statisticienii ar trebui să înceapă să consacre o parte din cercetările lor concrete și studiului situației Românilor de peste hotare și de pretutindeni în lume și studiului Statelor și a Marilor Puteri, cu care e în raporturi permanente Statul român. Iar conducătorii Statului nostru ar trebui să stimuleze atari cercetări.

De datoria cercetătorilor ar fi să întreprindă și cercetări asupra unuia din grupurile românești din țările vecine sau din restul lumii ori asupra unuia din Statele vecine sau a uneia din Marile Puteri și să țină la curent asupra prefacerilor ulterioare.

De datoria instituțiilor care conduc activitatea științifică românească ar fi să facă cu puțință o atare activitate. Ar trebui să creeze o bibliotecă și o arhivă de documentare asupra Românilor din țările vecine și din restul lumii, poate un Institut cu o revistă și cu o colecție de monografii informative și de studii. Și, la fel, o bibliotecă de documentare asupra statelor vecine și a Marilor Puteri, poate și un Institut, cu o revistă și o colecție de monografii informative. Subvenții acordate cu chibzuială ar trebui să facă cu puțință călătoriile de studii și cercetările la fața locului.

În epoca aceasta, când posibilitățile Statului Românesc întregit încep să fie puse în valoare cu îndrăzneală, n'ar trebui să rămână nedată și nefolosită contribuția, pe care cercetările concrete ale științelor sociale românești ar putea-o da la mai buna conducere a politicii externe românești.

ANTON GOLOPENȚIA

Adnotare Sanda Golopenția 1999

CONTRIBUȚIA ȘTIINȚELOR SOCIALE LA CONDUCEREA POLITICII EXTERNE

Publicat în „Sociologie românească“ II (1937), 5–6 (mai-iunie), p. 193–196. Republicat, cu modificări, în volumul Ion Conea, Anton Golopenția, M. Popa-Vereș. *Geopolitica*, Craiova, Editura Ramuri, [1939]. Studiul reprezintă capitolul IV al volumului. În titlu apare forma *politiceii*.

Într-o notă a capitolului II, I. Conea subliniază definirea geopoliticii ca știință a mediului politic al națiunilor, dată de A.G.: „La noi, un tânăr foarte serios introdus în ale geopoliticii este Anton Golopenția. În numărul pe mai-iunie 1937 al „Sociologiei românești“, dânsul scrie despre *Contribuția științelor sociale la conducerea politice externe*. Acolo putem citi: ‘Existența politică a națiunii atârnă deci fără încetare [...]; ‘Prin vecini și Marile Puteri, fiecare națiune e în contact cu aproape întreg restul statelor de pe glob’... (p. 79–80). Nu am reprodus cele două pasaje citate, întrucât articolul lui A.G. figurează în volumul de față.

Printre multele contacte prilejuite de munca în cadrul Școlii sociologice din București, unul, mai puțin cunoscut, se leagă de activitatea de inspecți de echipe desfășurată de I.C. și A.G. Ion Conea fusese, în vara anului 1936, Inspector al Echipei Regale Studențești din Căianul-Mic (județul Someș); A.G. îl va înlocui în această funcție în perioada iulie–septembrie 1937. Cf. S. Golopenția. *Anton Golopenția, Bio-bibliografie* (in) Șt. Costea, ed. *Anton Golopenția. Restituiri*, București: Editura Ararat, 1995, p. 25.